

Néhány védett és ritka növényfaj újabb, a Mátrai Tájvédelmi Körzet területén kívül eső nyugat-mátrai lelőhelye

STANDOVÁR Tibor
Budapest, ELTE

ABSTRACT: (New data on the occurrence of some rare and protected plants in the Western Mátra Mts., Hungary) - The Western Mátra Mts. have been neglected by botanists. After a short review of previous studies the paper presents new floristic data collected by the author, who has visited the area in every two weeks since 1982 and spent there several weeks in summers. Data on 28 species, from which 13 are protected, are given in the text. Two species - Scrophularia vernalis L. and Poa palustris L. - are reported for the first time from the Mátra Mts.

Az Északi-Középhegység florisztikailag egyik legkevésbé feltárt területe a Mátra. A századunk első harmadáig végzett florisztikai kutatások történeti áttekintését, valamint összesített eredményeit SOÓ (1937) munkájában találhatjuk. Azóta viszonylag kevés, a Mátra flórájával foglalkozó közlemény látott napvilágot. Ezek javát (BÁNKUTI, 1983, 1984, KOVÁCS, 1958, 1975, 1985, KOVÁCS-MÁTHÉ 1965, MÁTHÉ-KOVÁCS, 1960, 1962, VARGA 1984) áttanulmányozva a következő megállapítás tehető. Ezidáig a Mátrának elsősorban a turisztikailag is népszerűbb települések (Kékes, Galyatető, Parád, Mátraháza, Mátrafüred, Mátraszentimre, Mátraszentlászló, Mátraszentistván) jól megközelíthető vonzaskörzeteiről, valamint a gyöngyösi Sár-hegyről rendelkezünk sok adattal. Mindezek tükrében érthető, hogy a Nyugat-Mátra területéről sok, eddig onnan nem ismert értékes növényfaj előfordulása vált bizonyítottá.

A Nyugat-Mátra területén a Vásárhelyi István Természetvédelmi Szakkör tagjaként 1982 óta rendszeres florisztikai megfigyeléseket is végzek. Minden két hétben legalább egyszer járok a területen, ezen felül minden nyáron több hetet töltök a Nyugat-Mátrában. Az időközben életre hívott Mátrai Tájvédelmi Körzet területére vonatkozó adatok részletes feldolgozása és további gyűjtése még folyamatban van. Ezért az alábbiakban a Mátrai Tájvédelmi Körzet területén kívül eső részekben észlelt ritka, illetve védett virágos és edényes virágtalan növényfajok adatait foglalom össze. A vizsgálati terület határait a Mátrakeresztes - Tót-hegyes - Hidegkút-hegy - Nagy-Koncsúr - Muzsla-tető - Hasznos-víztároló - Mátrakeresztes útvonal jelöli ki. Az említett fajok elsősorban a hegyi kaszálók, láprétek és forráslápok, valamint a montán jellegű bükkösök jellemző képviselői közé sorolhatók. Két faj - Scrophularia vernalis L. és a Poa palustris L. - előfordulása új adat a Mátrára. A között 28 faj közül 13 védett.

Köszönettel tartozom Dr. SIMON Tibornak a nehezen határozható fajok hovatarozásának ellenőrzéséért.

Lastrea thelypteris (L.) BORY (Mocsári páfrány): a mátrakeresztesi Határi rétek egy állandóan nedves forráslápjában fordul elő.

Gymnocarpium dryopteris (L.) NEWM. (Tölgyespáfrány): a Fitő-patak völgyében, ÉNy-i meredek oldalban egy középkorú bükkös alatt nagyobb állományát találtam; a Malom-patak völgyében, egy időközben letermelt idős bükkös állományban néhány tűz tő nőtt egy évvel a termelés után.

Clematis integrifolia L. (Réti iszalag): a Nyikom-réten, valamint a Harasztos-bércet É-ről lezáró kis réten 1984-ben 1-2 tő virított.

Sorbus aucuparia L. (Madár berkenye): Nyikom ÉK-i oldalán, 400 méteres magasságban 1 idős virágzó példányt találtam.

Daphne mezereum L. (Farkas boroszlán): Sóbánya-folyás felső szakaszán, Német-bérc DK-i oldalán, Nyikom É-i oldalán, valamint Tót-hegyes É-ÉNy-i oldalán fordul elő, mindenütt idős bükkösben.

Galium boreale L. (Északi galaj): Mátrakeresztes Határi rétek, Nyikom-rét; mindkét helyen hasonló típusú kiszáradó lápréten alkot nagy foltokat.

- Sambucus racemosa L. (Fürtös bodza): Hidegkút-hegy ÉK-i oldalán utak mellett találtam néhány példányt.
- Gentiana cruciata L. (Szentlászló tárnics): Nyikom-rét, Ólom-tető, Mocsár-bükk Erdész-rét, Mátrakeresztes Határi rétek, Tót-hegyes Tölgyes-rét; valamennyi lelőhelyen szórványos.
- Gentiana pneumonanthe L. (Kornis tárnics): Nyikom-réten tömeges.
- Scopolia carniolica JACQ. (Farkasbogyó): Nyikom ÉK-i oldalán, idős bükkösben 500-700 méteres magasságban több helyen találtam virágzó példányait; Szalajkás-tető É-i oldalán néhány tő.
- Scrophularia vernalis L. (Tavaszi görvélyfű): Nyikom ÉK-i oldalán idős bükkösben néhány tő virít.
- Orthilia secunda (L.) HOUSE (Gyöngyvirágos-körtike): a Fitő-patak, valamint a Malom-patak völgyében, ÉNy-i kitettségben, bükkösben, illetve irtásán alkot 1-1 szép állományt.
- Pyrola rotundifolia L. (Kereklevelű körtike): Mátrakeresztes Határi réteken nyílt és fiatalossal borított területen egyaránt találtam néhány tő tövet.
- Pyrola minor L. (Kis körtike): a Malom-patak völgyében, ÉNy-i kitettségben idős bükkös helyén nő 20-30 tő.
- Majanthemum bifolium (L.) F. W. SCHM. (Árnyékvirág): a Fitő-patak völgyében, meredek sziklák közti keskeny szurdokban van egy szép állománya.
- Paris quadrifolia L. (Farkasszőlő): Sóbánya-folyás eredésénél igen nyirkos erdőben találtam egy állományt.
- Gladiolus imbricatus L. (Réti kardvirág): Mátrakeresztes Határi réteken 1985. július 26-án 1 virágzó tövet találtam.
- Iris sibirica L. (Szibériai nőszirm): Nyikom-rét; utóljára 1983-ban virágoztak a tövek, azóta mindkét évben csak a leveleiket hozták ki.
- Cephalanthera rubra (L.) RICH. (Piros madársisak): Nyikom, Tót-hegyes; mindkét helyen idős bükkösben.
- Cephalanthera longifolia (L.) FRITSCH (Kardos madársisak): Mocsár-bükk K-i lábánál kocsánytalan tölgyesben virít néhány tő.
- Listera ovata (L.) R. BR. (Békaöntő): Mátrakeresztes Határi réteken, egy kis laperdő foltban nő néhány tő.
- Gymnadenia conopsea (L.) R. BR. (Szűnyoglábú bibircsvirág): Mátrakeresztes Határi rétek nyílt területein szórványosan nő.
- Orchis morio L. (Agárkosbor): Mátrakeresztes Határi rétek, Hasznosi rétek, Mocsár-bükk Erdész-rét; helyenként tömegesen nő.
- Dactylorhiza fuchsii (DRUCE) SOÓ ssp. soóiana BORSOS (Erdei újjaskosbor): Mátrakeresztes Határi réteken, egy forrásláp környékén van egy gazdag állománya.
- Eriophorum latifolium HOPPE (Széleslevelű gyapjúsás): Mátrakeresztes Határi rétek forráslápján társulás alkotó.
- Carex nigra (L.) REICHHARD (Fekete sás): Nyikom-rét; kora nyárig víz alatt álló részen fordul elő.
- Carex flava L. (Sárga sás): Mátrakeresztes Határi rétek forráslápján nő.
- Poa palustris L. (Mocsári perje): Nyikom-rét tartósan vizes részein nagyobb tömegben fordul elő.

IRODALOM

- BÁNKUTI, K. (1983): Újabb adatok a gyöngyösi Sár-hegy flórájához. Fol. Hist-nat. Mus. Matr. 8:177.
- BÁNKUTI, K. (1984): Adatok a Mátra hegység flórájához - Fol. Hist-nat. Mus. Matr. 9:18-21.
- JÁVORKA, S. (1924-25): Magyar Flóra - Studium, Budapest.
- KOVÁCS, M. (1958): A Mátra újabb cönológiai és florisztikai adatai - Bot. közl. 47: 356-58.
- KOVÁCS, M. - MÁTHÉ, I. (1965): Újabb adatok a Mátra flórájához - Bot. közl. 52: 29-30.
- KOVÁCS, M. (1975): Beziehung zwischen Vegetation und Boden - Akadémia, Budapest.
- KOVÁCS, M. (1985): A Sár-hegy növénytársulásai - Fol. Hist-nat. Mus. Matr. Supplement I.
- MÁTHÉ, I. - KOVÁCS, M. (1960): Vegetationsstudien im Mátragebirge - Acta. Bot. Acad. Scient. Hung. Tom. VI Fasc. 3-4: 343-382.
- MÁTHÉ, I. - KOVÁCS, M. (1962): A gyöngyösi Sár-hegy vegetációja - Bot. közl. 49:9-28.

- SOÓ, R. (1937): A Mátrahegység és környékének flórája - Inst. Bot. Univ. Debrecen.
SOÓ, R. - KÁRPÁTI, Z. (1968): Növényhatározó - Tankönyvkiadó, Budapest
SOÓ, R. (1978): Bibliographia synoecologica scientifica hungarica 1900-1972 - Akadémia, Budapest.
SOÓ, R.: A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve I-VI - Akadémia, Budapest.
VARGA, A. (1984): in BÁNKUTI (1984).

STANDOVÁR Tibor
ELTE Növényrendszertani és
Ökológiai Tanszék
H-1083 BUDAPEST
Kun Béla tér 2.

JAKUCS Pál (ed.): Ecology of an Oak Forest in Hungary.
Results of "Sikfőkút Project" 1. - Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.

A szünbiológiai kutatások az utóbbi évtizedben rendkívül sok új felismerést eredményeztek. A dinamikus fejlődés többek között a kutatómunka új stratégiájának köszönhető. Az "Ember és Bioszféra" nemzetközi program keretében ugyanis világszerte ún. project-kutatások indultak be. Ezekben egy-egy, az adott térségben jellemző biológiai objektum (biom, biocönózis) intenzív, interdiszciplinális megismerésére összpontosítják a rendelkezésre álló anyagi és szellemi erőket.

A JAKUCS Pál szerkesztette könyv az első ilyen jellegű hazai kutatás első öt évének (1972-1977) sokrétű eredményeit mutatja be. A "Sikfőkút Project" néven világszerte ismertté vált modellterületen 24 kutatóintézet szakembereinek közreműködésével folynak egy hazánkban nagy területeket borító tölgyes erdő vizsgálatai. Cél az erdő szerkezetének és működésének minél pontosabb megismerése. A sokirányú megközelítést jelzi, hogy a könyv 21 szerzőből álló team munkája.

A kiadvány jól áttekinthető, kilenc fő fejezetre tagolódik. A kutatás szervezési kérdései és a modellterület leírása után az erdő autotróf részének strukturájáról, fitomasszájáról és produkciójáról, energia és ásványianyag-forgalmáról kap az olvasó oly részletes áttekintést, amilyen magyar erdőről mindaddig nem jelent meg. Az eredmények leírását számos ábra és 16 fekete-fehér fénykép teszi szemléletesebbé. A kötet végén nagyon részletes, pontos bibliográfia található.

A kötet első tagja az Akadémiai Kiadó "A magyarországi tölgyerdők ökológiája" című sorozatának. A sorozat kötetei angol nyelven jelennek meg, így elsősorban a kutatók használhatják fontos forrásmunkaként.

KÁRÁSZ Imre
Ho Si Minh Tanárképző Főiskola
H-3300 EGER
Szabadság tér 2.